

BACCG

Biuro Analiz Fundacji Centrum
im. Władysława Grabskiego

ANALIZA

Gotówka - filar wolności

w cyfrowym świecie

Dr Krzysztof Tenerowicz

Warszawa, Kraków

wrzesień 2025

O autorze

Dr Krzysztof Tenerowicz - przedsiębiorca, dziennikarz, działacz społeczny i finansista. Ukończył administrację na Wydziale Prawa Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz podyplomowe studia z zakresu zarządzania w Krakowskiej Szkole Biznesu Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Na tej ostatniej uczelni zdobył tytuł doktora nauk ekonomicznych przygotowując pracę na temat finansowania mediów publicznych. W okresie 2006- 2011 r. członek zarządu, następnie dyrektor generalny Radia Kraków S.A. W latach 2011-

dr Krzysztof
Tenerowicz

2014 właściciel firmy doradczej K3T. W latach 2011-2020 współwłaściciel i prezes spółek z branży PR oraz profilaktyki uzależnień. Wykładowca Akademii Ignatianum w Krakowie (2010-2013), Krakowskiej Szkoły Biznesu Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (2009-2013), Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (od 2020 r.). W latach 2019-2022 ekspert w Biurze Projektów PKN Orlen. W przeszłości i aktualnie członek rad nadzorczych spółek prawa handlowego. Autor wielu artykułów publicystycznych i naukowych, opracowań i analiz tematycznych. Założyciel i wieloletni prezes Centrum im. Władysława Grabskiego.

O fundacji

Fundacja Centrum im. Władysława Grabskiego powstała w 2013 roku z myślą o upowszechnianiu wiedzy o działaniach, wartościach i dziedzictwie patrona Fundacji. Jej celem jest także wspomaganie rozwoju przedsiębiorczości, edukacji ekonomicznej, finansowej, politycznej oraz historycznej. Nasze cele realizujemy poprzez działalność wydawniczą i publicystyczną, organizowanie spotkań, konferencji oraz paneli tematycznych z opisywanego zakresu. Swoje działania Centrum Grabskiego adresuje w szczególności do ludzi młodych, zwłaszcza uczniów i studentów, którym będzie wskazywało drogę osobistego rozwoju oraz zawodowego spełnienia. W swoich działaniach łączymy idee konserwatyizmu i innowacji, patriotyzmu gospodarczego z otwartością na świat oraz przedsiębiorczości i społecznej odpowiedzialności. Za swój cel uważamy także wspieranie wartościowych inicjatyw realizowanych przez ludzi młodych, szczególnie w sferze gospodarki, historii, nauki, kultury i edukacji.

Spis treści

Wstęp.....	5
Gotówka jako filar wolności osobistej	6
Stabilność w obliczu kryzysów	9
Gotówka jako narzędzie równości.....	12
Gotówka i suwerenność państwa.....	13
Iluzja cyfrowego bezpieczeństwa	16
Wady gotówki.....	19
Wnioski	21

Analiza powstała w ramach aktywności Biura Analiz Centrum Grabskiego, którego powstanie sfinansowano w ramach realizacji zadania: „Edukacja społeczno-ekonomiczna wraz ze strukturalnym wsparciem dla Biura Analiz Fundacji Centrum im. Władysława Grabskiego” ze środków Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO Priorytet 4. Zadanie realizowano w latach 2023-2024.

Biuro Analiz Centrum Grabskiego funkcjonuje aktualnie w ramach działań Centrum Myśli Narodowej, którego powstanie dofinansowano ze środków Funduszu Patriotycznego funkcjonującego w ramach Instytutu Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego – Edycja 2021 Wolność po polsku.

Dofinansowano ze środków Instytutu Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego w ramach Funduszu Patriotycznego.

O Biurze Analiz Centrum Grabskiego (BACG)

Powstanie Biura Analiz Centrum Grabskiego sfinansowano w ramach realizacji zadania: „Edukacja społeczno-ekonomiczna wraz ze strukturalnym wsparciem dla Biura Analiz Fundacji Centrum im. Władysława Grabskiego” ze środków Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO Priorytet 4. BACG jest miejscem wymiany myśli, dyskusji oraz upowszechniania idei wyznawanych przez naszego patrona Władysława Grabskiego. Działalność BACG koncentruje się na opracowywaniu analiz, raportów i ekspertyz dotyczących m.in. aktualnych wyzwań społecznych, gospodarczych i technologicznych ale również zagadnień związanych z historią, tożsamością i kulturą. Organizujemy także spotkania, dyskusje i debaty na tematy ważne społecznie.

Wstęp

Wyobraźcie sobie Państwo zwykły piątkowy wieczór. Wracamy z pracy, zatrzymujemy się w sklepie po drobne zakupy i bez chwili namysłu sięgamy po kartę. Terminal jednak odmawia współpracy. „*To chwilowa awaria*” – słyszymy od kasjerki. Wyciągamy telefon, próbujemy zapłacić aplikacją, ale i ona nie działa. W ciągu kilku minut dowiadujemy się, że doszło do poważnego cyberataku na sieci bankowe i energetyczne. Nasze cyfrowe pieniądze – środki, które mieliśmy pod ręką – stają się nagle bezużyteczne. W portfelu znajdujemy sto złotych i to one pozwalają nam przeżyć. Kupić chleb, wodę i podstawowe produkty. W tej prostej scenie jak w soczewce skupia się problem, przed którym stoi dzisiejszy świat: **czy całkowita cyfryzacja płatności naprawdę oznacza postęp, czy raczej ryzyko, że zostaniemy pozbawieni realnej kontroli nad własnymi pieniędzmi?**

Od kilkunastu lat obserwujemy dynamiczny wzrost popularności płatności bezgotówkowych – karty, aplikacje mobilne i elektroniczne portfele stały się nieodłącznym elementem codzienności. Wygoda, szybkość i nowoczesność wydają się bezdyskusyjnymi zaletami. Rządy i banki centralne coraz częściej mówią wręcz o „nieuchronności” świata bez gotówki. Jednak za tą narracją kryje się pytanie, które rzadko przebija się do publicznej debaty: **co tracimy, gdy fizyczny banknot znika z obiegu? Czy w pełni cyfrowe pieniądze nie stwarzają ryzyka uzależnienia obywateli od decyzji administracyjnych, bankowych algorytmów i globalnych korporacji?**

Ta analiza stawia wyraźną tezę: **gotówka to nie tylko archaiczny środek płatniczy, jak próbują ją przedstawiać jej przeciwnicy. To fundament wolności osobistej, tarcza bezpieczeństwa w czasach kryzysów i namacalny dowód suwerenności państwa. Banknot i moneta w dłoni to więcej niż środek wymiany – to praktyczne narzędzie samostanowienia, którego nie zastąpi żaden ekran telefonu.**

W kolejnych częściach przyjrzymy się faktom i przykładom, które tę tezę potwierdzają. Zestawimy argumenty ekonomiczne i społeczne, pokażemy doświadczenia krajów, które próbowały ograniczyć rolę gotówki, i odpowiemy na pytanie, dlaczego jej obrona powinna być traktowana nie jako kwestia techniczna, lecz fundamentalna. Niniejsze opracowanie nie tylko rozkłada problem na czynniki pierwsze, ale też zachęca do refleksji: **czy w cyfrowym świecie**

jestemy gotowi oddać jedną z ostatnich materialnych gwarancji naszej wolności?

Gotówka jako filar wolności osobistej

Jednym z najważniejszych walorów gotówki jest jej bezpośredni związek z osobistą wolnością jednostki. W przeciwieństwie do pieniędzy elektronicznych, które istnieją wyłącznie jako zapisy w systemach bankowych i cyfrowych, banknot w portfelu nie wymaga pośrednictwa instytucji finansowych ani dostępu do internetu czy aplikacji mobilnych. Transakcje gotówkowe pozostają anonimowe i nie pozostawiają cyfrowego śladu, który mógłby zostać wykorzystany do monitorowania naszych wyborów konsumenckich, lokalizacji czy stylu życia. To oznacza, że obywatel może samodzielnie decydować, kiedy, gdzie i na co wydaje swoje pieniądze, bez ryzyka, że ktoś – instytucja finansowa, rząd, firma technologiczna – będzie w stanie śledzić każdy jego ruch lub arbitralnie ograniczyć dostęp do środków. W świecie, w którym cyfrowe pieniądze coraz częściej stają się normą, anonimowość i niezależność oferowane przez gotówkę nabierają szczególnej wagi jako element realnej wolności jednostki.

Ilustracją zagrożeń wynikających z całkowitej cyfryzacji płatności jest głośny przypadek z Kanady w 2022 roku, znany szerzej jako „Konwój Wolności”. Protest był kierowany głównie przez kierowców ciężarówek i ich sympatyków, sprzeciwiających się obowiązkowi szczepień dla pracowników transportu międzynarodowego oraz niektórym ograniczeniom pandemicznym. W reakcji na demonstracje rząd Kanady wykorzystał nadzwyczajne przepisy, umożliwiające blokowanie kont bankowych i kart płatniczych uczestników protestu oraz osób wspierających manifestację finansowo lub organizacyjnie. Skutkiem było to, że **wielu obywateli, mimo posiadania własnych środków, nagle zostało odciętych od możliwości dokonywania płatności.** Ta sytuacja ukazała w praktyce, że cyfrowe pieniądze, będące teoretycznie

narzędziem wolności i wygody, mogą stać się instrumentem presji politycznej i ideologicznej. Państwo, w porozumieniu z instytucjami finansowymi, mogło wpływać na zachowania obywateli, blokując dostęp do ich własnych środków, co w praktyce oznaczało wymuszenie określonego sposobu postępowania lub podporządkowanie się obowiązującym nakazom.

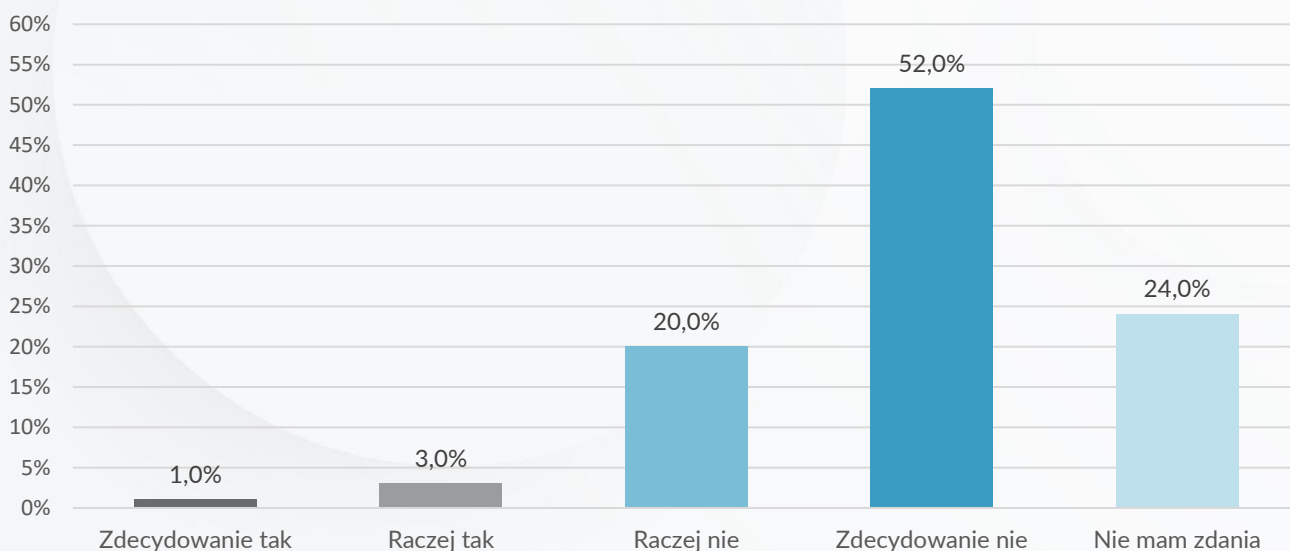
Powyższy przypadek jest ważnym sygnałem, że **w świecie w pełni cyfrowych płatności pieniądze elektroniczne mogą stać się narzędziem ideologicznego wpływu**. Rządy lub inne podmioty mogą wykorzystywać systemy bankowe nie tylko w celach administracyjnych, lecz także do wymuszania zgodności z określonymi wartościami, normami lub polityką. Każda decyzja o zamrożeniu konta, blokadzie transakcji czy ograniczeniu dostępu do cyfrowych środków niesie potencjał kształtowania zachowań obywateli, a tym samym – wpływania na ich autonomię. W praktyce cyfrowa kontrola nad pieniędzem staje się subtelnym, lecz potężnym narzędziem presji ideologicznej, które może ograniczać swobodę jednostki w imię władzy lub określonej agendy politycznej.

W tej sytuacji gotówka okazuje się nieoceniona. **Banknot w portfelu pozwala obywatelowi zachować całkowitą autonomię, nawet jeśli instytucje państwowe lub korporacyjne próbują narzucić określone ograniczenia. Jest niezależnym środkiem wymiany i magazynem wartości, odpornym na cyfrowe blokady, awarie systemów czy naciski polityczne**. Z perspektywy ekonomicznej gotówka ogranicza także monopol instytucji finansowych, umożliwiając funkcjonowanie niezależnego rynku płatniczego, w którym jednostka zachowuje realną kontrolę nad swoimi pieniędzmi. W obiegu gotówkowym decyzje o tym, jak wydawać pieniądze, pozostają w rękach obywateli, a nie w rękach wąskiej grupy decydentów czy algorytmów cyfrowych systemów.

Warto też wspomnieć, że **Polacy są zdecydowanymi przeciwnikami likwidacji gotówki jako środka płatniczego**. 72% opowiada się przeciw takiej decyzji, a jedynie 4% popiera ten pomysł. Co czwarty dorosły Polak nie potrafi ustosunkować się do tej kwestii¹.

¹ Prof. dr hab. Dominika Maison, Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego – raport z badania 2021 i analiza porównawcza z danymi z 2009, 2013 i 2016 roku, Warszawa, październik 2021, s. 102

Czy poparłaby Pan/i całkowitą likwidację gotówki jako środka płatniczego

Źródło: Prof. dr hab. Dominika Maison, *Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego – raport z badania 2021 i analiza porównawcza z danymi z 2009, 2013 i 2016 roku*, Warszawa, październik 2021, s. 102

Również późniejsze badania potwierdzają te tendencje. Przykładowo jak wynika z badania przeprowadzonego na zlecenie Wirtualnej Polski przez Ogólnopolski Panel Badawczy Ariadna blisko 80% ankietowanych wskazało, że nie chce rezygnować z gotówki w codziennych płatnościach, Za ledwie kilka procent badanych ma w tej kwestii zdecydowanie odmienne zdanie². Ankietowanym zadano pytanie „Czy w Polsce powinno się całkowicie wyeliminować gotówkę i przejść wyłącznie na transakcje bezgotówkowe?”. Łącznie 78% odpowiedzi było przeczących, przy czym ponad połowa badanych zaznaczyła „Zdecydowanie nie”, a 23% „Raczej nie”. Entuzjastów płatności bezgotówkowych jest wyraźnie mniej. Łączny odsetek pozytywnych odpowiedzi to 13%, z kolei 9% ankietowanych pozostało niezdecydowanych³.

Chociaż cyfrowe formy płatności oferują wygodę, szybkość i łatwość księgowania

² <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Gotowka-odejdzcie-do-lamusa-Polacy-sa-zgodni-8908743.html> dostęp w dniu 17.09.2025r.

³ Ibidem

wydatków, to właśnie gotówka pozostaje gwarantem wolności osobistej i zabezpieczeniem przed ingerencją ideologiczną. **Papierowe pieniądze w portfelu nie tylko umożliwiają codzienne transakcje, ale symbolizują samostanowienie jednostki, jej niezależność od instytucji i państwowych decyzji, a także odporność na nieprzewidziane zagrożenia – od awarii technologicznych po nadmierną koncentrację władzy finansowej. W tym świetle gotówka nie jest reliktem przeszłości, lecz niezbędnym elementem wolnego, świadomego i niezależnego życia gospodarczego.**

Stabilność w obliczu kryzysów

Jedną z najważniejszych cech gotówki jest jej niezależność od technologii i systemów cyfrowych, co czyni ją kluczowym narzędziem stabilności w obliczu kryzysów. Elektroniczne systemy płatnicze, choć wygodne, są podatne na różnego rodzaju awarie – zarówno technologiczne, jak i systemowe. Mogą to być przerwy w działaniu sieci bankowych, awarie terminali płatniczych, blackoutu energetyczne, ataki hakerskie na infrastrukturę cyfrową czy błędy w oprogramowaniu banków i systemów płatniczych. Każdy z tych kryzysów może sparaliżować dostęp do środków finansowych, odcinając jednostki i całe społeczności od możliwości dokonywania podstawowych transakcji. W takich sytuacjach gotówka staje się jedynym pewnym i uniwersalnym środkiem płatniczym, pozwalającym obywatelom, przedsiębiorcom i instytucjom funkcjonować mimo zakłóceń w działaniu cyfrowych systemów finansowych.

Historia i współczesność dostarczają licznych przykładów, które ilustrują znaczenie gotówki w kryzysach. Podczas wojny na Ukrainie wiele miast musiało polegać na tradycyjnych środkach płatniczych, gdy bankomaty i sieci elektroniczne przestawały działać z powodu ataków na infrastrukturę energetyczną i teleinformatyczną. Mieszkańcy, pozbawieni możliwości płacenia kartami lub przelewami, mogli korzystać wyłącznie z gotówki, aby kupować żywność, leki, paliwo i inne produkty niezbędne do przetrwania. W tym kontekście gotówka staje się narzędziem nie tylko ekonomicznej stabilności, ale i przetrwania w sytuacjach konfliktów zbrojnych, w których infrastruktura państwowa i systemy cyfrowe bywają celowo niszczone lub przeciążane. Podobnie w przypadku katastrof naturalnych –

huraganów, powodzi czy blackoutu energetycznych – awarie systemów cyfrowych uniemożliwiają korzystanie z kart płatniczych, a dostęp do gotówki staje się kluczowy dla zapewnienia podstawowych potrzeb. Nawet w krajach rozwiniętych notowano awarie sieci bankowych i systemów płatniczych, które na kilka godzin lub dni wstrzymywały możliwość dokonywania transakcji elektronicznych.

Dowodów na przydatność gotówki dostarcza życie. Szwedzki poradnik edukacyjny pt. „W razie sytuacji kryzysowej lub wojny” zawiera następującą informację: „Pieniądze. Możliwość płacenia na różne sposoby zdecydowanie poprawia gotowość. Od czasu do czasu używaj gotówki. Warto mieć: gotówkę w różnych nominałach przynajmniej na tydzień”. Urząd ds. Ochrony Ludności i Gotowości rozesał poradnik w wersji papierowej do wszystkich 5 mln szwedzkich gospodarstw domowych w listopadzie 2024 roku⁴. Sytuacja kryzysowa może wiązać się np. z przerwą w dostawie prądu. Przekonali się o tym mieszkańcy Hiszpanii, Portugalii i Francji, których dosięgnął blackout 28 kwietnia 2025 r. W związku z takimi sytuacjami Holenderski Bank Centralny zaleca posiadanie zapasu gotówki w wysokości od 200 do 500 euro. Z kolei w Szwecji władze rekomendują zabezpieczenie w kwocie ok. 170 euro⁵.

Różne rodzaje kryzysów wpływają na różne sfery życia społecznego i gospodarczego.

⁴ <https://wei.org.pl/2025/aktualnosci/rafalgorski/wykluczenie-gotowkowe/> dostęp w dniu 18.09.2025r.

⁵ ibidem

Kryzysy technologiczne i systemowe ograniczają możliwość codziennych zakupów, płatności za media czy transport, co dotyka wszystkie grupy społeczne. Blackouty energetyczne uniemożliwiają funkcjonowanie sklepów, punktów usługowych i instytucji publicznych, co szczególnie utrudnia życie mieszkańcom terenów mniej zurbanizowanych. Cyberataki mogą blokować konta całych grup społecznych lub przedsiębiorstw, paraliżując płynność finansową i hamując obrót gospodarczy. Konflikty zbrojne mają jeszcze bardziej dramatyczny wpływ: niszczą infrastrukturę bankową, sieci energetyczne i teleinformatyczne, a cyfrowe systemy płatnicze mogą być wykorzystywane w działaniach militarnych jako narzędzie presji na ludność cywilną. W takich sytuacjach osoby najbardziej narażone – starsi, cyfrowo wykluczeni, mieszkańcy małych miejscowości – są odcinani od środków utrzymania, co ogranicza ich dostęp do żywności, leków i usług podstawowych, a w konsekwencji zwiększa ryzyko marginalizacji i wykluczenia społecznego.

Z perspektywy ekonomicznej gotówka pełni rolę stabilnego i uniwersalnego mechanizmu transferu wartości. W kryzysowych sytuacjach pozwala na nieprzerwany obrót gospodarczy, umożliwia funkcjonowanie rynków lokalnych i utrzymanie podstawowych procesów ekonomicznych, nawet gdy cyfrowe systemy zawiodą lub zostaną celowo zablokowane w wyniku działań wojennych. Nie wymaga dostępu do internetu, prądu ani pośredników finansowych, dzięki czemu pozostaje dostępna dla wszystkich uczestników gospodarki, w tym dla osób najbardziej narażonych na wykluczenie. Gotówka jest w tym sensie nie tylko środkiem płatniczym, ale także narzędziem bezpieczeństwa ekonomicznego i społecznego, które pozwala społecznościom przetrwać w sytuacjach kryzysowych bez zakłóceń w funkcjonowaniu życia codziennego i gospodarczego.

Wniosek jest jasny: gotówka zapewnia stabilność i odporność systemu finansowego, działając jako niezależny mechanizm transferu wartości, który nie podlega awariom cyfrowym ani technologicznej kontroli. W świecie coraz bardziej uzależnionym od technologii tradycyjny pieniądz pozostaje filarem bezpieczeństwa, gwarantującym, że życie gospodarcze i społeczne nie zatrzyma się nawet w obliczu konfliktów zbrojnych, katastrof naturalnych czy cyberzagrożeń. To właśnie dzięki gotówce społeczność, państwo i poszczególni obywatele mogą zachować ciągłość funkcjonowania w najbardziej wymagających warunkach, co czyni ją niezbędnym filarem odporności ekonomicznej i społecznej.

Gotówka jako narzędzie równości

Banknoty i monety w portfelach pozwalają każdemu obywatelowi, niezależnie od umiejętności technologicznych czy dostępu do internetu, dokonywać transakcji i zabezpieczać podstawowe potrzeby. To szczególnie istotne dla osób starszych, mieszkańców małych miejscowości, osób wykluczonych cyfrowo czy tych, które z różnych powodów nie korzystają z bankowości elektronicznej – dla nich brak dostępu do gotówki oznacza realne ograniczenie codziennej autonomii i obywatelskich uprawnień.

Z perspektywy ekonomicznej, jak już wspomniano gotówka pełni także rolę stabilnego i uniwersalnego mechanizmu transferu wartości, odpornego na awarie technologiczne i systemowe. **Obywatele zachowując dostęp do gotówki zachowują swoje prawa obywatelskie. W tym kontekście gotówka staje się niekwestionowanym narzędziem równości i inkluzji społecznej. Pozbawienie osób starszych, wykluczonych cyfrowo**

czy mieszkańców małych miejscowości dostępu do fizycznych pieniędzy oznaczałoby realne ograniczenie ich możliwości uczestnictwa w codziennym życiu gospodarczym. Osoby starsze, które nie posługują się bankowością internetową ani smartfonami, mogłyby nagle zostać odcięte od możliwości kupowania podstawowych produktów spożywczych, opłacania leków czy transportu publicznego. Mieszkańcy małych miejscowości, gdzie dostęp do

terminali płatniczych i sieci internetowej jest ograniczony, stanęliby w obliczu utrudnień w zaopatrzeniu lokalnych sklepów i punktów usługowych. Osoby wykluczone cyfrowo, niezależnie od wieku, byłyby zmuszone do rezygnacji z części życia społecznego – brak gotówki uniemożliwia im płatności w lokalach, korzystanie z usług komunalnych czy nawet

drobne transakcje codzienne, jak opłacenie parkingu czy biletów komunikacji miejskiej.

Zwięźle i precyzyjnie ujął to m.in. Maciej Samcik w swoim tekście pt. *Sześć powodów, które decydują o tym, że w digitalnym świecie wciąż tak trudno nam zrezygnować z gotówki* pisząc: *Pieniądz gotówkowy nie wyklucza nikogo, a pieniądz elektroniczny nie jest uniwersalny. Każdy system pieniądza elektronicznego – konto bankowe z kartą, płatności smartfonem, BLIK... – w jakimś sensie wyklucza pewną część obywateli. Nie każdy używa bankowości elektronicznej, nie każdy ma kartę płatniczą, nie każdy wie co to jest BLIK, PayPal, czy Revolut. Gotówkę zna i używa każdy bez wyjątku. Stąd też tylko gotówka daje 100% pewności, że będę mógł sfinalizować transakcję zawsze i wszędzie⁶.*

Konsekwencje takiego wykluczenia mają również wymiar gospodarczy i społeczny. **Ograniczenie dostępu do gotówki zmniejsza udział znacznej grupy obywateli w obrocie ekonomicznym, co może prowadzić do spadku obrotów w małych i średnich przedsiębiorstwach, szczególnie w sektorze lokalnym.** Wykluczenie finansowe osób starszych i cyfrowo marginalizowanych generuje nierówności społeczne, marginalizuje ich głos w debacie publicznej i ogranicza ich pełne uczestnictwo w życiu obywatelskim. Gotówka działa więc jako mechanizm wyrównujący szanse – zapewnia wszystkim obywatelom równy dostęp do podstawowych usług i możliwości ekonomicznych, chroniąc jednocześnie przed cyfrową segregacją i ekonomiczną marginalizacją. Banknot w portfelu to nie tylko środek płatniczy – to narzędzie równości, które umożliwia jednostkom zachowanie pełnych praw i niezależności, niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania czy stopnia cyfryzacji życia codziennego.

Gotówka i suwerenność państwa

Gotówka od wieków pełni rolę czegoś więcej niż jedynie środka wymiany – jest symbolem narodowej waluty, niezależności ekonomicznej i suwerenności państwowej. Polska złotówka w portfelach obywateli nie jest jedynie banknotem, lecz materialnym dowodem samodzielności finansowej kraju, wyrazem prawa narodu do decydowania o własnym systemie gospodarczym i polityce monetarnej. W fizycznej formie gotówka stanowi realny przejaw

⁶ <https://subiektywnieofinansach.pl/szesc-powodow-dla-ktorych-tak-trudno-zrezygnowac-z-gotowki/> dostęp w dniu 18.09.2025r.

niezależności państwa, będąc dostępną każdemu obywatelowi bez pośrednictwa międzynarodowych instytucji czy technologicznych pośredników. Banknoty i monety w portfelach Polaków to nie tylko narzędzie codziennych transakcji, ale także namacalny symbol, który przypomina obywatelom, że mają realny wpływ na swoją gospodarkę i że państwo kontroluje własny system monetarny.

Ryzyko pełnej cyfryzacji płatności jest w tym kontekście szczególnie istotne. W świecie, w którym pieniądź istnieje wyłącznie w formie cyfrowej, kontrola nad systemem płatniczym koncentruje się w rękach instytucji finansowych i technologicznych, często działających na poziomie międzynarodowym. Takie rozwiązanie oznacza, że decyzje dotyczące przepływu środków finansowych, w tym możliwości dokonywania płatności czy blokowania kont, mogą być w praktyce podejmowane poza jurysdykcją państwa narodowego. Oznacza to, że obywatele mogą zostać w dużym stopniu zależni od podmiotów, które nie są zobowiązane do uwzględniania interesu narodowego, a ich decyzje mogą wpływać na dostęp do pieniędzy w sposób arbitralny lub politycznie motywowany. W przypadku kryzysów gospodarczych, napięć międzynarodowych lub działań wojennych takie uzależnienie staje się szczególnie niebezpieczne, ponieważ państwo traci narzędzia kontroli nad własną polityką finansową i nie jest w stanie zapewnić obywatelom bezpieczeństwa ekonomicznego.

Zarówno argument polityczny, jak i ekonomiczny przemawiają za utrzymaniem gotówki jako filaru suwerenności. Obrona tradycyjnej waluty narodowej pozwala państwu zachować kontrolę nad polityką monetarną, niezależność finansową i zdolność do reagowania na kryzysy gospodarcze bez pośrednictwa podmiotów zagranicznych. Utrata tej kontroli poprzez całkowite przejście na systemy cyfrowe zarządzane przez globalne korporacje lub instytucje

finansowe ogranicza autonomię państwa, a w praktyce może oznaczać uzależnienie od decyzji zewnętrznych ośrodków wpływu. W skali mikro przekłada się to także na obywateli – w przypadku pełnej cyfryzacji każda decyzja o blokadzie konta czy wstrzymaniu płatności może odbywać się bez ich wiedzy lub zgody, co w praktyce zmniejsza realną wolność finansową jednostki.

W Polsce dyskusja o roli gotówki w kontekście suwerenności ma szczególny wymiar z uwagi na debatę o potencjalnym wprowadzeniu euro. Przejście na wspólną walutę oznaczałoby delegowanie kluczowych kompetencji w zakresie polityki monetarnej na poziom Europejskiego Banku Centralnego oraz instytucji Unii Europejskiej. Polska utraciłaby autonomię w ustalaniu stóp procentowych, emisji pieniądza i zarządzaniu systemem płatniczym, co w praktyce przekłada się na ograniczenie zdolności reagowania na kryzysy finansowe czy realizowania niezależnej polityki gospodarczej. Oznaczałoby to, że decyzje dotyczące pieniądza i płynności finansowej Polaków nie byłyby podejmowane w kraju, lecz w Brukseli czy we Frankfurcie, co w znaczący sposób ograniczałoby krajową suwerenność. Wprowadzenie euro wiąże się z utratą istotnej części kontroli nad systemem finansowym, a tym samym zmniejsza możliwość ochrony obywateli w sytuacjach kryzysowych i konfliktach międzynarodowych.

W tym świetle obrona gotówki w Polsce nie jest jedynie debatą techniczną czy ekonomiczną, lecz kwestią fundamentalną dla utrzymania pełnej suwerenności państwowej. Gotówka zapewnia państwu możliwość samodzielnego decydowania o swoim systemie finansowym, chroni niezależność polityczną i gospodarczą, a obywatelom daje pewność, że narodowa waluta pozostaje w ich rękach i nie podlega zewnętrznej kontroli. Fizyczna obecność złotówki w codziennym obiegu jest zatem zarówno symbolem, jak i realnym mechanizmem ochrony narodowej niezależności. W erze cyfryzacji i globalizacji, w kontekście potencjalnego wprowadzenia euro, utrzymanie gotówki w obiegu staje się kluczowym elementem obrony państwowej autonomii, umożliwiając Polsce zachowanie kontroli nad własnym systemem finansowym oraz bezpieczeństwa ekonomicznego obywateli, nawet w obliczu zagrożeń zewnętrznych czy decyzji instytucji międzynarodowych.

Iluzja cyfrowego bezpieczeństwa

We wcześniejszych częściach analizy poruszaliśmy już zagadnienia związane z ryzykiem całkowitego przejścia na pieniądź cyfrowy, wskazując m.in. na możliwość blokowania kont, uzależnienie od systemów międzynarodowych instytucji finansowych czy wykluczenie osób wykluczonych cyfrowo. Warto jednak poświęcić temu tematowi osobną uwagę, ponieważ zagrożenia związane z elektronicznym obrotem pieniędzmi są znacznie szersze i głębsze, niż może się wydawać na pierwszy rzut oka. Systemy cyfrowe, choć wygodne i szybkie, niosą ze sobą liczne ryzyka technologiczne, operacyjne, polityczne i cybernetyczne, które mogą w istotny sposób ograniczać bezpieczeństwo finansowe obywateli.

Przede wszystkim są podatne na **cyberataki** – coraz bardziej wyrafinowane próby włamań do banków, systemów płatniczych, portfeli cyfrowych czy aplikacji mobilnych, które mogą skutkować kradzieżą środków, blokadą dostępu do kont, a w skrajnych przypadkach całkowitym paraliżem systemów finansowych. Ataki takie mogą być skierowane zarówno przeciwko pojedynczym osobom, jak i instytu-

cjom państwowym czy przedsiębiorstwom, a skutki obejmują nie tylko utratę pieniędzy, lecz także poważne naruszenia prywatności i bezpieczeństwa danych. Innym poważnym ryzykiem jest **kradzież danych osobowych i finansowych**, do której dochodzi na skutek wycieków informacji, phishingu, malware'u czy błędów w systemach bankowych. Tego rodzaju incydenty narażają obywateli na nieautoryzowane transakcje, wykorzystanie danych do działań przestępczych lub manipulacji rynkowych, a ich skutki mogą utrzymywać się przez wiele lat.

Systemy cyfrowe bywają także zawodnie z powodu **awarii banków, przerw w działaniu sieci płatniczych czy błędów w oprogramowaniu**. Nawet krótkotrwałe zakłócenia w funkcjonowaniu elektronicznych systemów mogą uniemożliwić dostęp do środków, opóźnić

płatności, sparaliżować handel lokalny, utrudnić działalność małych firm lub ograniczyć dostęp do podstawowych dóbr i usług dla mieszkańców małych miejscowości i osób starszych. Do tego dochodzi ryzyko ingerencji politycznej – blokowanie kont osób lub firm z powodów ideologicznych, administracyjnych czy sankcyjnych, jak pokazał przykład „Konwoju Wolności” w Kanadzie. Cyfrowe systemy finansowe niosą więc ze sobą zagrożenia wielowymiarowe: technologiczne, operacyjne, polityczne, prawne i cybernetyczne, które mogą mieć realny wpływ na życie obywateli i funkcjonowanie całych państw.

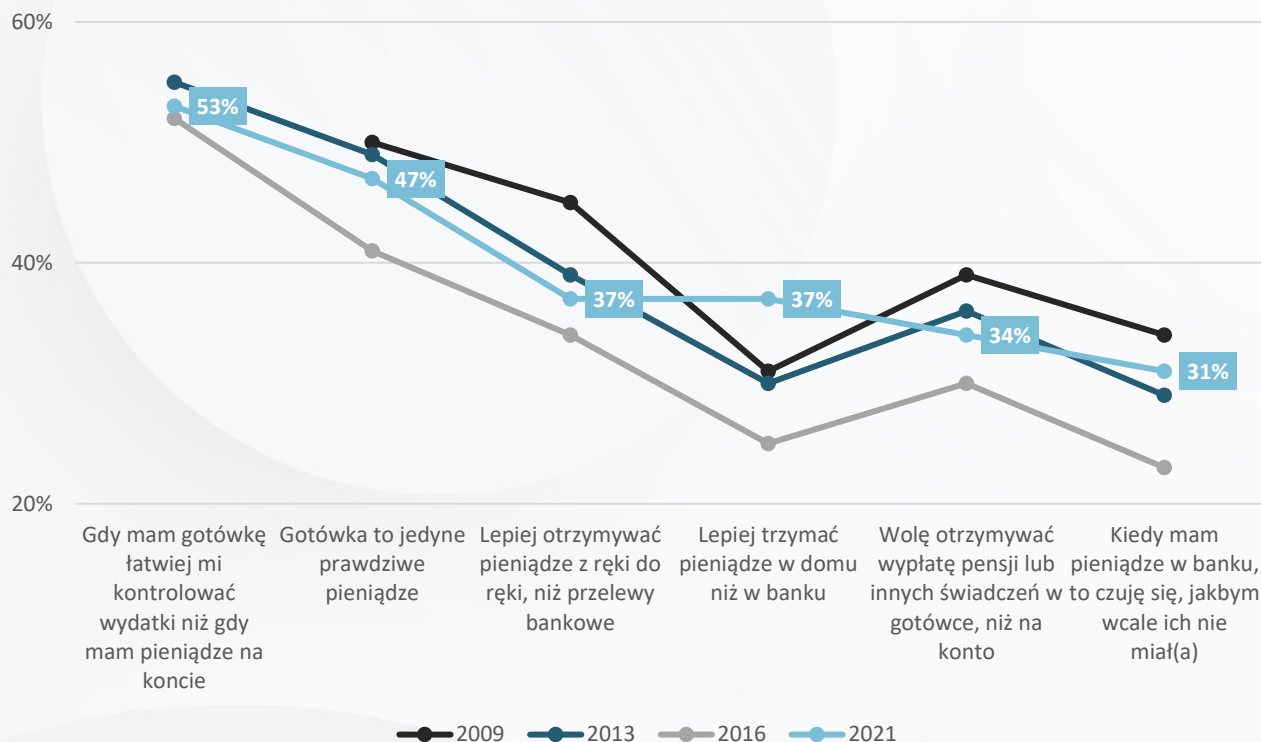
W tym kontekście **gotówka jawi się jako bezpieczna alternatywa**, odporna na większość globalnych zagrożeń związanych z cyfrowymi systemami finansowymi. Banknot i moneta nie wymagają internetu, sieci energetycznej ani pośredników – nie da się ich zablokować decyzją administracyjną, nie można ich zhakować ani zmienić w systemie komputerowym. Co więcej, gotówka nie pozostawia cyfrowego śladu, który mógłby być wykorzystany do manipulacji, śledzenia lub ograniczania swobody jednostki. W świecie pełnym cyberzagrożeń i awarii technicznych możliwość posiadania fizycznego pieniądza jest nie tylko praktycznym rozwiązaniem, ale także realnym mechanizmem ochrony wolności jednostki, stabilności gospodarczej i odporności społecznej na nieprzewidziane kryzysy.

Dodatkowo gotówka umożliwia utrzymanie autonomii finansowej w sytuacjach, w których systemy cyfrowe są nie tylko zawodnie, ale celowo manipulowane. Współczesne przykłady pokazują, że wyłącznie cyfrowe pieniądze mogą stać się narzędziem presji politycznej, sankcji finansowych lub ograniczeń społecznych. W tym kontekście fizyczny pieniądz staje się nie tylko środkiem płatniczym, ale również instrumentem ochrony przed arbitralnymi decyzjami władz i zagrożeniami wynikającymi z globalizacji finansowej.

Co znamienne gotówka dla dużej części naszego społeczeństwa odgrywa bardzo dużą rolę. Doskonale ilustrują to wyniki badań przedstawione poniżej⁷.

⁷ Prof. dr hab. Dominika Maison, Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego –raport z badania 2021 i analiza porównawcza z danymi z 2009, 2013 i 2016 roku, Warszawa, październik 2021, s. 116.

Proszę powiedzieć, w jakim stopniu zgadza się Pan(i) z każdym z tych stwierdzeń:

Źródło: Prof. dr hab. Dominika Maison, Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego – raport z badania 2021 i analiza porównawcza z danymi z 2009, 2013 i 2016 roku, Warszawa, październik 2021, s. 116

W ten sposób gotówka okazuje się narzędziem niezastąpionym, które pozwala obywatelom zachować kontrolę nad własnymi środkami i uniezależnić się od ryzyk, które w cyfrowym świecie stają się coraz bardziej powszechne i nieprzewidywalne. Nawet jeśli systemy elektroniczne są wygodne i szybkie, ich pozorne bezpieczeństwo jest w dużej mierze iluzją – realne zagrożenia pokazują, że tradycyjny pieniądz pozostaje filarem pewności finansowej w świecie cyfrowych niepewności. Gotówka jest w tym sensie nie tylko praktycznym narzędziem codziennego życia, ale także symbolem autonomii, ochrony prywatności i odporności na globalne kryzysy technologiczne, ekonomiczne i polityczne.

Wady gotówki

Choć gotówka pełni kluczową rolę w zapewnianiu wolności jednostki i stabilności systemu finansowego, nie jest pozbawiona wad i ograniczeń. Warto jednak podkreślić, że nie jest rolą tego opracowania szczegółowe analizowanie negatywnych stron gotówki – celem tekstu jest przede wszystkim ukazanie jej znaczenia jako filaru wolności, równości i suwerenności. Mimo tego warto wspomnieć o kilku powszechnie wskazywanych ograniczeniach, aby zachować pełny obraz sytuacji i uzasadnić przewagę argumentów za utrzymaniem fizycznego pieniądza w obiegu.

Pierwszym z ograniczeń są **koszty produkcji i transportu**. Wytwarzanie banknotów i monet wymaga użycia specjalnych materiałów, zaawansowanych zabezpieczeń antyfalszywkowych oraz logistyki, która obejmuje dystrybucję gotówki do banków, punktów handlowych i bankomatów. Do tego dochodzą koszty transportu i ochrony – zarówno przed kradzieżą, jak i zniszczeniem podczas przewozu. Choć państwo ponosi te wydatki, należy je zestawić z korzyściami, jakie daje gotówka w zakresie ochrony wolności, bezpieczeństwa finansowego i odporności na kryzysy.

Drugim ograniczeniem jest **możliwość fizycznej kradzieży**. Banknoty i monety, w przeciwieństwie do zapisów elektronicznych, mogą zostać skradzione lub zgubione, a ich odzyskanie w większości przypadków jest niemożliwe. Oznacza to, że użytkownik musi sam zadbać o bezpieczeństwo posiadanych środków – odpowiednie przechowywanie, ograniczenie ryzyka utraty czy stosowanie zabezpieczeń w czasie transportu. Jednak w praktyce nawet przy tych ryzykach gotówka daje poczucie kontroli, którego nie dają systemy cyfrowe, w których blokady kont czy ograniczenia dostępu mogą być nakładane z zewnątrz.

Trzecią wadą, często wskazywaną przez krytyków, jest **wykorzystanie gotówki w szarej strefie gospodarki**. Anonimowość transakcji ułatwia prowadzenie nieformalnych operacji finansowych – od drobnych oszustw po poważniejsze przestępstwa gospodarcze, w tym handel nielegalnymi towarami czy unikanie płacenia podatków. Oczywiście jest to poważne wyzwanie dla państwa i systemów regulacyjnych, jednak warto zauważyć, że problem szarej strefy istnieje także w cyfrowych systemach płatniczych, gdzie pranie pieniędzy, manipulacje transakcjami czy ataki hakerskie mogą mieć równie poważne skutki.

Trafnie argumenty za likwidacją gotówki zneutralizował w swoim tekście pt. „**Pozbycie**

się gotówki nie jest tak dobrym pomysłem, jak mogłoby się wydawać” pisząc: *Zwolennicy odchodzenia od papierowych pieniędzy wymieniają kilka argumentów. Mówią, że utrudni to życie oszustom podatkowym, terrorystom i innym przestępcom, a także przyspieszy przepływ funduszy, zmniejszając koszty i zwiększając wydajność gospodarki. Niektórzy sugerują nawet, że zwiększy to poziom higieny, ponieważ banknoty są pełne bakterii. Nie są to szczególnie przekonujące argumenty. Po pierwsze, zakaz używania gotówki jest w swojej naturze dyskryminujący. Nie rozróżnia on legalnego i nielegalnego wykorzystania gotówki, zakładając, że każdy, kto posiada dużą ilość gotówki, z pewnością ma coś na sumieniu. Krzywdzi to znaczną większość społeczeństwa w celu ukarania mniejszości⁸.*

Mimo przedstawionych ograniczeń zdaniem autora przewaga zalet gotówki nad jej wadami jest więc ewidentna. To dzięki niej jednostka zachowuje wolność finansową, społeczeństwo może liczyć na stabilność w obliczu kryzysów technologicznych i geopolitycznych, a państwo zachowuje suwerenność i kontrolę nad polityką monetarną. Gotówka umożliwia udział w życiu gospodarczym osobom starszym, cyfrowo wykluczonym i tym, którzy z różnych powodów nie korzystają z nowoczesnych technologii, chroniąc ich prawa obywatelskie i ograniczając wykluczenie społeczne. Choć gotówka wymaga nakładów i troski, jej znaczenie wykracza daleko poza codzienne transakcje – jest symbolem samodzielności, niezależności i odporności społecznej, których utrata mogłaby mieć daleko idące konsekwencje dla państwa i obywateli.

W kontekście całego opracowania wady gotówki pozostają kwestią drugorzędą wobec jej fundamentalnych funkcji: wolności jednostki, równości społecznej, stabilności systemu finansowego i ochrony suwerenności państwa. Nawet jeśli uwzględnimy ryzyka produkcji, transportu, fizycznej kradzieży czy wykorzystywania w szarej strefie, przewaga korzyści jest bezsporna – gotówka pozostaje filarem pewności i niezależności, bez którego trudno wyobrazić sobie pełnoprawne, wolne społeczeństwo i państwo zdolne do skutecznej obrony swoich interesów.

⁸ <https://forsal.pl/artykuly/1044740,pozbycie-sie-gotowki-nie-jest-tak-dobrym-pomyslem-jak-mogloby-sie-wydawac.html>, dostęp w dniu 16.09.2025r.

Wnioski

Niniejsza analiza jasno pokazuje, że gotówka w erze cyfryzacji pozostaje niezbędnym elementem systemu finansowego, łącząc w sobie tradycję, praktyczną ochronę wolności obywatelskiej i odporność na kryzysy. Motto całego opracowania mogłoby brzmieć: **„Cyfrowa wygoda, papierowa wolność – dlaczego potrzebujemy obu światów”**. To hasło najlepiej oddaje ideę, że nowoczesne systemy płatnicze i tradycyjna gotówka nie stoją w sprzeczności, lecz powinny funkcjonować równolegle, tworząc hybrydowy, elastyczny i odporny system. **Chodzi o rozsądny kompromis, a nie o likwidację gotówki – jej obecność w obiegu jest warunkiem zachowania wolności finansowej, stabilności systemu i suwerenności państwa.**

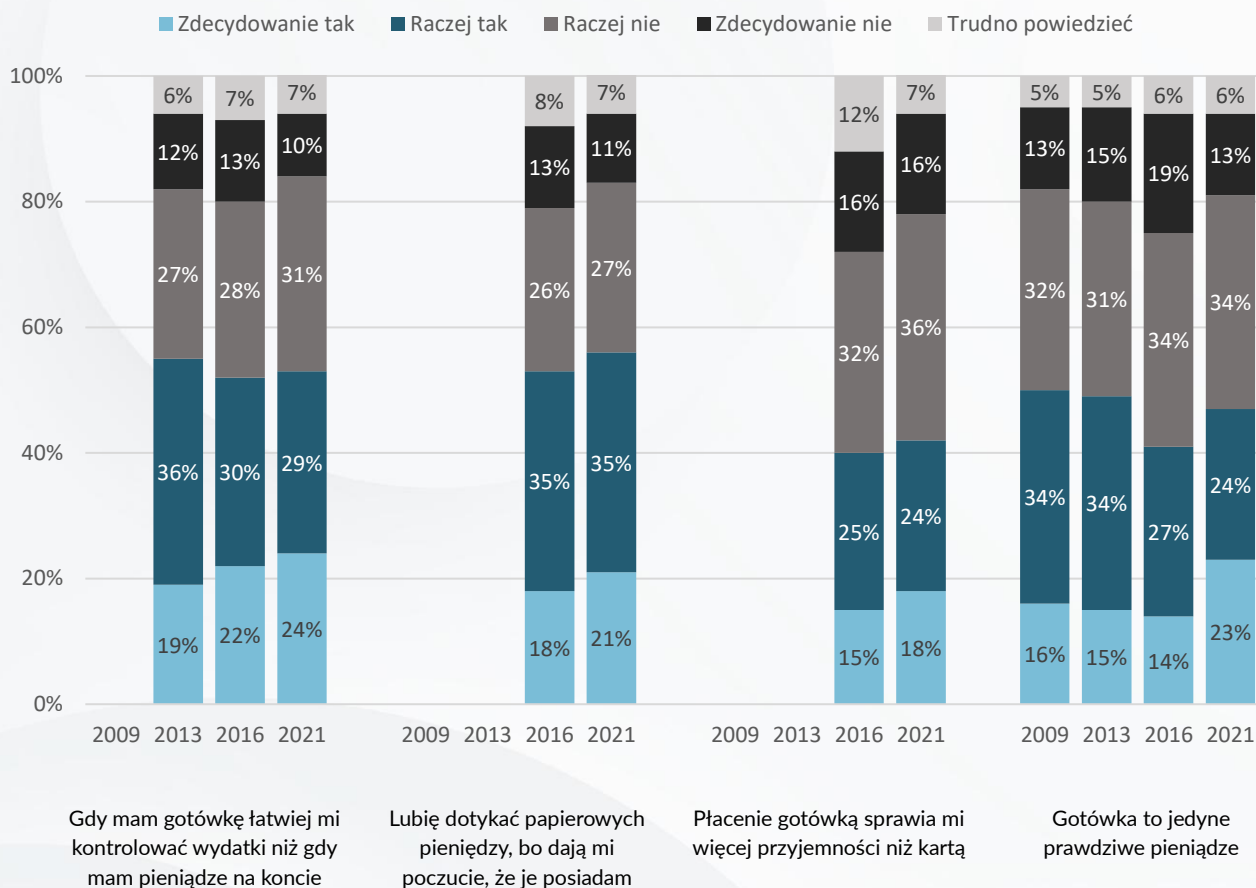
Poza wspomnianymi argumentami za gotówką warto jeszcze wspomnieć o ciekawym argumentacie cytowanego już Macieja Samcika, który stwierdził, że **Gotówka jest ogranicznikiem wydatków i „nośnikiem” edukacji finansowej**. Cokolwiek by nie mówić o wygodzie płacenia bezgotówkowego, używania kart płatniczych, smartfonów z „zapisanymi” w nich kartami, urządzeń ubieralnych (smartwatchy, biżuterii z funkcją płatniczą, opasek płatniczych...) – sprzyjają one wyuzdanej konsumpcji i nie ułatwiają kontrolowania wydatków. Jeśli mam w kieszeni 50 zł, to nie wydam w sklepie więcej, niż 50 zł. Jeśli mam kartę płatniczą i obiecuję sobie, że nie wydam nią więcej, niż 50 zł, to... wszystko zależy od mojej silnej woli. Niektórzy mówią też, że gotówka jest lepszym narzędziem edukacji finansowej, niż konto bankowe i karta płatnicza⁹.

Ciekawe, że postrzeganie gotówki na przestrzeni kolejnych lat wcale się nie pogarsza. Dobrze to ilustrują wyniki badań i odpowiedzi respondentów chociażby w odniesieniu do poniższych pytań¹⁰.

⁹ <https://subiektywnieofinansach.pl/szesc-powodow-dla-ktorych-tak-trudno-zrezygnowac-z-gotowki/> dostęp w dniu 18.09.2025r.

¹⁰ Prof. dr hab. Dominika Maison, Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego –raport z badania 2021 i analiza porównawcza z danymi z 2009, 2013 i 2016 roku, Warszawa, październik 2021, s. 120.

Proszę powiedzieć, w jakim stopniu zgadza się Pan(i) z każdym z tych stwierdzeń:

Źródło: Prof. dr hab. Dominika Maison, Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego – raport z badania 2021 i analiza porównawcza z danymi z 2009, 2013 i 2016 roku, Warszawa, październik 2021, s. 120

Współistnienie gotówki i systemów cyfrowych przynosi wymierne korzyści praktyczne i strategiczne. Gotówka daje anonimowość, niezależność i możliwość działania w sytuacjach kryzysowych – od awarii systemów elektronicznych, blackoutów energetycznych, cyberataków po konflikty zbrojne. Systemy cyfrowe zapewniają wygodę, szybkość transakcji i łatwość monitorowania finansów, a także integrację z nowoczesnymi usługami bankowymi i aplikacjami mobilnymi. Połączenie obu rozwiązań zwiększa odporność gospodarki, pozwala obywatelom na pełne uczestnictwo w obrocie ekonomicznym i chroni

grupy wrażliwe: osoby starsze, cyfrowo wykluczone czy mieszkańców terenów mniej zurbanizowanych. W tym sensie **hybrydowy model płatności jest kompromisem, który łączy cyfrową wygodę z papierową wolnością**, zapewniając bezpieczeństwo finansowe wszystkim uczestnikom rynku.

Z perspektywy strategicznej cyfryzacja nie może prowadzić do eliminacji gotówki. Różnorodność systemów płatniczych działa jak mechanizm ochronny: zwiększa bezpieczeństwo obywateli, stabilność całej gospodarki i odporność państwa na zewnętrzne oraz wewnętrzne kryzysy. Gotówka pozostaje filarem wolności jednostki, stabilności systemu, równości społecznej i suwerenności narodowej. Utrzymanie jej w obiegu jest decyzją nie tylko ekonomiczną, lecz także **fundamentalnym elementem ochrony praw obywatelskich i bezpieczeństwa państwa**, którego nie można sprowadzać wyłącznie do kwestii technicznych.

Warto podkreślić, że przywiązanie do gotówki nie jest polską specjalnością. Jednym z krajów europejskich, w którym kocha się gotówkę, jest Hiszpania. Tam w 2024 r. dla aż 57% obywateli była ona główną metodą płatności¹¹. Francuzi też cenią gotówkę (...) aż 74% Francuzów deklaruje, że używa gotówki na co dzień – i jest to wzrost o 6 punktów w stosunku do 2022 r.! Ponad 80% respondentów stwierdza, że są do gotówki przywiązani – a więc nie chcą z niej zrezygnować. 86% płaci gotówką u drobnych handlowców (petits commerçants), 61% w takiej postaci przekazuje kieszonkowe (l'argent de poche) swoim dzieciom. Jak to wygląda w innych krajach europejskich? Europejski Bank Centralny informuje, że największy udział w transakcjach ma gotówka na Malcie, bo aż 67%. Na Słowenii wskaźnik ten wynosi 64%, w Austrii 62%, a we Włoszech 61%. Z kolei na Słowacji udział gotówki osiąga poziom 57%¹².

„Tutaj można zapłacić tylko bezgotówkowo” – takie kartki zniknęły z witryn sklepowych w Polsce po tym, jak 28 września 2021 roku Prezydent Andrzej Duda podpisał nowelizację ustawy o usługach płatniczych. Ustawa gwarantuje konsumentom, że to oni decydują czy uiszczą płatność gotówką albo rozliczą się bezgotówkowo za towar lub usługę ze sprzedawcą. Do tej daty mogliśmy się spotkać z odmowami przyjęcia gotówki w sklepach i punktach usługowych, bo sprawa honorowania gotówki nie była jednoznacznie uregulowana przepisami prawa¹³.

¹¹ <https://wei.org.pl/2025/aktualnosc/rafalgorski/wykluczenie-gotowkowe/> dostęp w dniu 18.09.2025r.

¹² ibidem

¹³ ibidem

Podsumowując, hybrydowy model płatności – łączący gotówkę z systemami cyfrowymi – daje Polakom możliwość korzystania z nowoczesnych technologii bez rezygnacji z mechanizmów ochrony wolności, stabilności i suwerenności. Gotówka powinna być traktowana nie tylko jako narzędzie ekonomiczne, lecz przede wszystkim obywatelskie, służące wszystkim grupom społecznym i gwarantujące przyszłość niezależnej, suwerennej Polski. **Cyfrowa wygoda i papierowa wolność nie wykluczają się wzajemnie – wręcz przeciwnie, wzmacniają system, czyniąc go bardziej odpornym i sprawiedliwym.** To apel o równowagę między innowacją a pewnością, między wygodą a wolnością – kompromis, który stanowi fundament nowoczesnego, odpornego i sprawnie funkcjonującego państwa. **Zachowanie gotówki w obiegu jest więc nie tylko praktycznym wyborem finansowym, lecz świadomym aktem ochrony wartości demokratycznych, praw jednostki i siły narodowej, które stanowią podstawę stabilnej i suwerennej przyszłości Polski.**

Analiza powstała w ramach aktywności Biura Analiz Centrum Grabskiego, którego powstanie sfinansowano w ramach realizacji zadania: „Edukacja społeczno-ekonomiczna wraz ze strukturalnym wsparciem dla Biura Analiz Fundacji Centrum im. Władysława Grabskiego” ze środków Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO Priorytet 4. Zadanie realizowano w latach 2023-2024.

Biuro Analiz Centrum Grabskiego funkcjonuje aktualnie w ramach działań Centrum Myśli Narodowej, którego powstanie dofinansowano ze środków Funduszu Patriotycznego funkcjonującego w ramach Instytutu Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego – Edycja 2021 Wolność po polsku.

Dofinansowano ze środków Instytutu Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego w ramach Funduszu Patriotycznego.